

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

METİNLERİN YORUMLANMASINDA METİN TONLARININ ÖNEMİ*
IMPORTANCE OF TEXT TONES AT INTERPRETING OF TEXTS

V. Doğan GÜNAY**

Melda KARAGÖZ***

Utku ORYAŞIN****

Öz

Metinlerin sınıflandırılmasında genel olarak kullanılan metin türü, metin tipi ya da tonu her metinde belirgin bir biçimde bulunmayabilir. Ancak özellikle okuru ilgilendiren metnin tonu, alıcı açısından özel bir yere sahiptir. Değişik tondaki metinler, her okurda farklı izlenimler uyandırırken konuyla ilgili duygu ve düşüncelerin okura yaşam gerçekliği içinde duyumsatılmasını amaçlar. Metin tonlarının öğrencilere edindireceği duygu ve düşünce varsılığı, onların yaşama ve insana dönük gerçeklikleri ayırsamalarına yardımcı olacaktır. Yine farklı metin tonlarının, metinsel özelliklere bağlı olarak öğrencilerin çeşitli duyguları yaşaması, tanınması ve algılaması bakımlarından ruhsal bir yanının olduğu da söylenebilir. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerindeki tonların, öğrencilere duyumsatacağı duygu ve düşünce evreninin kazandırdıkları nelerdir sorusu çalışmamızın temelini oluşturacaktır. Alanyazın taraması sonucu metin tonu konusunda oldukça sınırlı kaynağa ulaşılmış olup metin tonlarının metaforlarla örneklendirildiği herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Yapılan bu araştırmayla alana farklı bir bakış kazandıracağı düşünülmektedir.

Çalışmanın evrenini ortaokul düzeyinde yazılmış, okullarda kullanılan, farklı yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarındaki dinleme metinleri, örneklemini ise MEB Yayınevi'ne ait 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dinleme metinleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminde yer alan konular için alanyazın taraması yapılmış, kaynaklar belirlenmiştir. Örneklem için Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri'nden (MEBBİS) ilgili ders kitabına ulaşılmıştır. Çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmış, araştırmaya konu olan olay, olgu, durum ve nesne kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır (Karasar, 2007: 77).

Anahtar Kelimeler: Metin, Metin Tonu, Türkçe Ders Kitabı.

Abstract

Textgenre, text type and text tone are usually used at grouping of texts. But they can't be present at all texts distinctly. On the other hand, text tone that interests especially reader has a special place for receiver. Texts in various tones create a different impression in all readers and they aim to sense thoughts and feelings in the reality of life for readers. Text tones that are acquired thoughts and feelings wealthily, assist to distinguish about the realities of life and people for students. Nevertheless texts in various tones have a spiritual side in terms of experience, recognition and detection of various feelings of students. In this context, the question that "what are the thoughts and feelings that students sense by the way of tones of the listening texts in the Turkish text books" will form the basis of our work. After the literature review were reached very limited resources in terms of text tones and text tones as illustrated by the metaphor could not be reached in any study. With this research, the field is expected to gain a different perspective.

Universe of this study consist of listening texts that written at these secondary school level, used in schools in Turkish text books from different publishers. As forthat sample of this study consist of

*Bu çalışma 03-05 Eylül 2014 tarihlerinde Fransa'da düzenlenen "17. Uluslararası Türk Dilbilim Kurultayı"nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi.

*** Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, HAYEF, Türkçe Eğitimi Bölümü.

**** Okt., Dokuz Eylül Üniversitesi, Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi.

listeningtextsthat in 6th gradetextbooks of TurkishMinistry of Education Publisher. Literaturereview is conductedforthesubjectsandresourcesareidentified.Information SystemsfromtheMinistry of Education (MEBBİS) has beenreachedaboutthetextbookforthesample.Descriptivesurvey model wasused in thisstudyandevents, cases, situationsandobjects of theresearchweredescribed as it exists in itsownterms (Karasar, 2007: 77).

KeyWords: Text, Text tone, Turkish Text Book.

Giriş

Metinler sınıflandırılırken kullanılan değişkenler metnin türü, tipi ve tonudur. Ancak kimi zaman bu değişkenler metinlerde belirgin bir biçimde ortaya konamayabilir. Özellikle okuru ilgilendiren metin tonu, okur açısından önemli bir yere sahiptir. Değişik tondaki metinler, her okurda farklı izlenimler uyandırırken konuyla ilgili duygu ve düşüncelerin okura yaşam gerçekliği içinde duyumsatılmasını amaçlar. Metin tonlarının okura edindireceği duygu ve düşünce varsıllığı, yaşama ve insana dönük gerçekliklerin ayrışmasında rol oynar. Yanı sıra farklı metin tonlarının, metinsel özelliklere bağlı olarak okurca türlü duyguların yaşanması, tanınması ve algılanması açısından ruhsal bir yan ortaya koyduğu da söylenebilir.

Ton sözcüğünün Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alan tanımlarından biri“Konuşmada sesin duyguları belirtecek biçimde çıkması” (2009: 1989) biçimindedir. Metinde ton ise “okuyucuda belli bir duygu uyandıran ve onda üzüntü, sevinç, coşku, heyecan gibi ruhsal etki yapan özelliklere denir ve yazarın ürettiği metin aracılığı ile okuyucuda yaratmayı amaçladığı ruhsal etkilemeyi belirtmek için kullanılır” (Günay, 2013: 223).

Farklı metin tonları okurda türlü duyguların canlanmasını sağlayarak bu duyguları yaşatmaya olanak yaratır. Yazarın amacına göre biçimlenen metin tonlarının algılanmasında okurun ilk izlenimleri önemli bir ipucudur.Günay (2013: 224-235), metin tonlarını öğretici, esenlikli, içsel, dokunaklı, dramatik, ağlatısal, destansı, düşlemsel, kalem kavgasına yatkın ve gülünç olmak üzere bölümlere ayırır:

1. **Öğretici:** Bir konuda alıcıya bilgi vermeyi amaçlayan öğretici metinler, bilgi verici metin tipinin ton olarak karşılığıdır. Öğretici tonlu metinlerde genel olarak gönderge işlevi ile anlatımsallık işlevi sırasıyla gelerek belirginleşir. Ders kitapları, kıssadan hisse türü anlatılar, ansiklopediler öğretici metin tonunun yer aldığı örnekler olarak gösterilebilir.
2. **Esenlikli:**Mutluluk ve sevinç gibi duyguların ön plana çıktığı anlatılarda yer alan esenlikli metin tonunun çocuklara yönelik anlatılarda yeğlendiği görülür.
3. **İçsel:** Duyguların, doğanın ve “ben”in anlatımının fazlaca kullanıldığı içsel metin tonlu anlatılarda vericinin kendi duygularını, arzularını, acılarını ve özlemlerini anlattığı, bu anlatıların alıcıyla ortak bir düzlemde kesişerek ruhsal bir etkilenme durumu yarattığı görülür.
4. **Dokunaklı:** Barındırdığı acı çekme ve üzüntü duyguları ile hüznün ağır bastığı dokunaklı tondaki metinlerin alıcı üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir.
5. **Dramatik:** Alıcı üzerinde oldukça etkili olan dramatik tonlu metinlerde ölümün temel izleklerden biri olduğu görülür.
6. **Ağlatısal:** Ağlatısal tonlu metinlerde anlatımın belli bir hüznün içinde verildiği ve bu tür metinlerde alıcının üzüntüyü fazlaca yaşadığı görülür.
7. **Destansı:** Destansı tonlu metinlerde toplumları ilgilendiren savaşların dile geldiği görülür. Bu tonda yazılmış metinlerin de belli bir duygu yoğunluğuyla alıcı üzerinde etkili olduğu görülür.
8. **Düşlemsel:** Düşlemsel tonlu metinlerde olağanüstü, gizemli olayların anlatıldığı ve çokça imge kullanıldığı görülür. Masal türü anlatılarda yeğlenir.
9. **Kalem kavgasına yatkın:** Karşı görüşler arasında yapılan kırıncı kanıtlama biçiminin ve tartışmanın kullanıldığı, bu durumun gerilimli bir biçimde ele alındığı metinlerde kullanılan metin tonudur. Bu metin tonunun kullanıldığı metinlerde anlatımsallık işlevi ağır basar. Alaycı/tersinleyici dil kullanımları ile bir durumu karikatürleştirerek

anlatma, anlam bayağılaşması içeren sözcük takımları kullanma, alıcıyı kışkırtma gibi anlatım biçimleri kullanıldığı görülür.

- 10. Gülmece:** Gülmece tonlu metinlerin gülme, alay ve düşünceye dayalı olarak gülümsetme amacı taşıdığı söylenebilir.

Günay (2013: 223-224)'a göre metin tonu, bir sözceleme sorunudur. Bu noktada söylemin hangi bağlamda üretildiği veya vericinin ruhsal durumunu ve dil kullanımını bilmek önemlidir. Bunların yanı sıra tonlama bakımından sözceleme durumu, verici ve alıcı arasındaki ilişkiler, verici ve alıcının art alan bilgileri, vericinin alıcı üzerindeki etkilerini bilmek de önemli değişkenlerdendir.

Ton, bir tür duygu göstergesidir. Duygular, beden dili, sözlü anlatım ve yazılı anlatım yoluyla dile getirilir. Sebea'ya göre sözlü anlatıma ve yüze ilişkin duygu belirlemeye dönük yeterli oranda araştırma varken metin tabanlı duygu belirlemeye dönük yeterli araştırma bulunmamaktadır. Bu bağlamda bilişimsel dilbilim, metindeki duyguları belirlemede uygulama açısından giderek önem kazanmaktadır (Shivhare ve Khethawat, 2012: 371). Metin tonu belirlenirken kimi zaman duyguların karşılığı olan sözcükler açıkça belirtilirken kimi zaman sözcük, tümce ve paragraflardaki anlamın yorumlanması gerekir. Crismore (1981)'ye göre ton gibi metnin çağrışımsal yönleri okurun metinle ilgili öğrendiklerini ve anımsadıklarını ağırlıklı olarak etkiler (Hynd ve Chase, 1991: 286).

Aksan (2009: 194-195) "bir göstergeye bağlı olarak insanda uyanan çeşitli duygular, beliren çağrışımlar" tanımlamasıyla duygu değeri kavramına işaret eder. Duygu değeri, bireye ve göstergenin kullanıldığı duruma ve göstergesi duyan ya da kullanan bireyin ruhsal yapısına göre değişebilir. Duygular, neşe, üzüntü, öfke, şaşkınlık, nefret, korku vd. olmak üzere sıralanabilir. Ancak duygular arasında değişmez bir sıralama bulunmamaktadır (Shivhare ve Khethawat, 2012: 371).

Duygu çözümlemesi ise hızla gelişen bir araştırma alanıdır. Bu alan, doğal dil metinlerindeki duyguları belirleyip çözümlemek için geliştirilen özdevinimli bir dizgeye odaklanır. Burada yer alan "duygu" sözcüğü genellikle geniş anlamda kullanılan bir sözcüktür ve metinde öznellik, görüş, etki, tutum, yönelim, sezgi, coşku, ton gibi anlamlara gelir (Aman, 2007: 9).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin dinleme metinlerinin tonunu belirlemeye yönelik metaforik algılarını belirlemektir. Araştırmanın önemi ise, metin tonlarının okura edindireceği duygu ve düşünce varsılığının yaşama ve insana dönük gerçekliklerin ayrımsanmasında rol oynaması, aynı zamanda okurca türlü duyguların yaşanması, tanınması ve algılanması açısından ruhsal bir yan ortaya koymasından ileri gelmektedir. Alanyazın taraması sonucu metin tonu konusunda oldukça sınırlı kaynağa ulaşılmış olup metin tonlarının metaforlarla örneklendirildiği herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Yapılan bu araştırmayla alana farklı bir bakış kazandıracağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırma, öğrencilerin dinleme metinlerinin tonunu belirlemeye yönelik metaforik algılarını belirlemek ve bunları bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyabilmek adına nitel bir araştırma olup olgubilim (fenomenoloji) biçiminde düzenlenmiştir. Starks ve Trinidad (2007)'a göre olgubilim, anlamın algılar aracılığıyla oluştuğunun anlaşılabilmesi için deneyimlerin derinlemesine çözümlenmesi gerekliliğini savunur (Akt. Balcı, 2011: 212).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Konya ili, Karatay ilçesi, Hasan Ali Yücel Ortaokulu adlı devlet okulunda okuyan 39 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma 2013-2014 öğretim yılında 2 haftalık bir süreçte uygulanmıştır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, "(...) gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlar (...)"ın (Büyüköztürk vd., 2012: 91)

kullanıldığı örneklemedir.Çalışma grubunu oluşturan 39 öğrencinin cinsiyet özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1:Çalışma Grubunun Cinsiyet Özelliğine İlişkin Frekanslar

Değişkenler		f
Cinsiyet	Kız	21
	Erkek	18

Tabloya göre çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 21’i kız, 18’i ise erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada öğrencilerin dinleme metinlerinin tonunu belirlemeye yönelik metaforik algılarını belirlemek amacıyla MEB Yayınevi’ne ait 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dinleme metinleri kullanılmıştır. Buna göre araştırmada amaçlı örnekleme yapılarak ilk edinilen beceri, dolayısıyla algının ilk oluşum sürecini karşılayan anadili etkinliği “dinleme” üzerinde durulmuş, ağırlıklı olarak dinleme becerilerinin etkin kılınmasına olanak sağlayan dinleme metinleri örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem için Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri’nden (MEBBİS) ilgili öğretmen kılavuz kitabına ulaşılmıştır.

Araştırmada metaforlardan yararlanılmıştır.Sackmann (1989)metaforu, bir kavram ya da terimin belirli bir benzerliği anlatmak için farklı bir içeriğe uygulandığı bir dil formu olarak görür (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013: 237).Metaforlar bir dil formu olmasının yanı sıra düşünce ve eylemlerde bireyin sosyal, kültürel, kişisel deneyimlerinin de birer göstergesidir (Lakoff ve Johnson, 2005’den akt. Topçuoğlu-Ünal ve Tekin, 2013: 1599). Bu nedenle araştırmada metaforlardan yararlanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı hazırlanırken metaforik algıların belirlendiği türlü yayınlara dönük alanyazın taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda katılımcılara genellikle açık uçlu tümce tamamlamaya dönük uygulamaların yaptırıldığı görülmüştür. Araştırmada belirlenen amaç doğrultusunda veri toplama formu hazırlanmıştır. Hazırlanan formlar, görüşlerini almak üzere 4 alan uzmanına gönderilmiş, alınan dönütler doğrultusunda form, uygulamaların dil ve anlatım yönünden açıklığını netleştirecek biçimde yeniden düzenlenmiştir. Formda, “‘SİMYACI’ metninde anlatılan duygugibidir. ÇÜNKÜ banaduygusunu hissettirir.” gibi altı farklı metne dönük altı açık uçlu tümce tamamlama uygulamasına yer verilmiştir. Böylelikle tümcelerdeki “gibi” aracılığıyla bir benzetme, “çünkü” aracılığıyla da yapılan benzetmenin nedeninin açıklanması amaçlanmıştır. Formların dağıtılmasından sonra öğrencilerin duygu ve düşünce kavramlarını karıştırma olasılıklarına karşılık gerekli açıklamalar yapılmış, birkaç örnek verilmiştir. Tüm öğrencilere bu uygulamaları yazılı olduğu formlar verilerek boş bırakılan yerlerin dinledikleri metinden yola çıkılarak kendilerinde uyandırdığı duyguyu bir ya da birden çok metafor oluşturarak tamamlamaları istenmiştir. Dinleme metinleri okulun Türkçe öğretmeni tarafından bir haftada 3 metin olmak üzere iki haftada öğrencilere okunmuş, okuma sırasında etkileşimi etkileyebilecek öğelerin denetim altında tutulmasına dikkat edilmiş, veri toplama formları Türkçe öğretmeni tarafından doldurtulup posta yoluyla tarafımıza gönderilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma verilerinin çözümlemesinde “içerik çözümlemesi” yapılmıştır. İçerik çözümlemesi, toplanan verilere ilişkin kavramların ve özelliklerin nesnel ve dizgeli bir biçimde ortaya konmasını sağlayan bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2012: 240). Araştırmada öğrencilerin oluşturduğu metaforlar incelenerek belirginleştirilmiş, belirginleştirilen metaforlar uygun biçimde gruplandırılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular, frekans ve yüzde şeklinde gösterilmiştir.Araştırmanın dış geçerliliği ve güvenilirliği için ise araştırma yöntemi ve süreci ayrıntılı bir biçimde sunulmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulmuş altı farklı dinleme metninin tonunu belirlemeye dönük öğrencilerin metaforik algılarını ve bu algıların nedenlerini ortaya çıkaracak uygulamalardan elde edilen bulgular, frekans ve yüzde değerleri ile birlikte tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 2: Öğrencilerin “*Simyacı*” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Metafor Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dost	12	27,90
Arkadaş	11	25,58
Bilgi okulu	9	20,93
Bilgi	3	6,97
Arkadaşlık	2	4,65
Dostluk	1	2,32
Mutluluk	1	2,32
Büyülü insan	1	2,32
Karşılaştırma	1	2,32
Öğretmen	1	2,32
Özgürlük	1	2,32
TOPLAM	43	100

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin “*Simyacı*” metninde anlatılan duyguya ilişkin ürettikleri metaforların “dost, arkadaş, bilgi okulu, bilgi, arkadaşlık” çevresinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu metaforlar gerekçeleri ile birlikte gruplara ayrılarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 3: Öğrencilerin “*Simyacı*” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metafor Grupları

Grubu	Metafor	Frekans
Yakınlık	Dost (12), arkadaş (11), arkadaşlık (2), dostluk (1)	26
Öğretici	Bilgi okulu (9), bilgi (3), öğretmen (1)	13
Lirizm	Mutluluk (1), büyülü insan (1), özgürlük (1)	3
Diğer	Karşılaştırma (1)	1
TOPLAM		43

Tablo 3 incelendiğinde ise metaforların çözümlenerek “yakınlık, öğretici, lirizm, diğer” başlıkları altında gruplandırıldığı görülmüştür. Bunların içerisinde en çok metafor “yakınlık” grubunda üretilirken bunu sırasıyla “öğretici”, “lirizm” ve “diğer” grupları izler. Bu dağılıma göre öğrencilerin “*Simyacı*” metninin konu ve iletisine uygun metaforlar ürettiği söylenebilir. Öğrencilerin bu gruplarda ürettiği metaforlardan kimilerinin gerekçeleri şöyledir:

Arkadaş metaforu: hayranlık (Ö1), değerli olma (Ö2) duygusu yaşattığı için;

Dost metaforu: merak uyandırma (Ö38), heyecan (Ö21) duygusu yaşattığı için;

Bilgi okulu metaforu: mutluluk (Ö35), şaşırma (Ö17) duygusu yaşattığı için.

Bu grupta yer alan metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin “*Simyacı*” metninin tonunu esenlikli ve öğretici olarak belirlediği söylenebilir.

Tablo 4: Öğrencilerin “*Atatürk’ün Türk Folkloruna Olan İlgisi*” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Metafor Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Her şeyimiz	13	33,33
Yaşamımız	12	30,76
Bina	4	10,25
Geleceğimiz	2	5,12
Bir evin temeli	2	5,12
Sahip çıkma	2	5,12
Kalbimiz	1	2,56
Vücudumuz	1	2,56
Kalkan	1	2,56
Kültürümüz	1	2,56
TOPLAM	39	100

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin “*Atatürk’ün Türk Folkloruna Olan İlgisi*” metninde anlatılan duyguya ilişkin ürettikleri metaforların “her şeyimiz, yaşam, bina, geleceğimiz, bir

evin temeli, sahip çıkma” çevresinde yoğunlaştığı görülür. Bu metaforlar gerekçeleri ile birlikte gruplara ayrılarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 5: Öğrencilerin “Atatürk’ün Türk Folkloruna Olan İlgisi” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metafor Grupları

Grubu	Metafor	Frekans
İçsel	Her şeyimiz (13), yaşamımız (12), geleceğimiz (2), kalbimiz (1), vücudumuz (1), kültürümüz (1)	30
Korunma	Bina (4), bir evin temeli (2), sahip çıkma (2), kalkan (1)	9
TOPLAM		39

Tablo 5 incelendiğinde ise metaforların çözümlenerek “içsel, korunma” başlıkları altında gruplandırıldığı görülür. Bunların içerisinde en çok metafor “içsel” grubunda üretilirken bunu “korunma” grubu izler. Bu dağılıma göre öğrencilerin “Atatürk’ün Türk Folkloruna Olan İlgisi” metninin konu ve iletisine uygun metaforlar ürettiği söylenebilir. Öğrencilerin bu gruplarda ürettiği metaforlardan kimilerinin gerekçeleri şöyledir:

Her şeyimiz metaforu: değerli olma (Ö36), övülme (Ö35), övünme (Ö34) duygusu yaşattığı için;

Yaşamımız metaforu: güven (Ö13) duygusu yaşattığı için,

Bina metaforu: korunma (Ö1), sahip çıkma (Ö37) duygusu yaşattığı için.

Bu grupta yer alan metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin “Atatürk’ün Türk Folkloruna Olan İlgisi” metninin tonunu içsel olarak belirlediği söylenebilir.

Tablo 6: Öğrencilerin “Kuğular” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Metafor Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kıskançlık	11	26,19
Melek	5	11,9
Büyü	4	9,52
Kötülük	4	9,52
Korkulu bir rüya	2	4,76
Kardeşlik	2	4,76
Cadı	2	4,76
Kahraman	2	4,76
Kötü biri	2	4,76
Abla	2	4,76
Kabus	1	2,38
Anne	1	2,38
Pamuk	1	2,38
Arkadaşlık	1	2,38
Şefkat	1	2,38
Ölüm	1	2,38
TOPLAM	42	100

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin “Kuğular” metninde anlatılan duyguya ilişkin ürettikleri metaforların “kıskançlık, melek, büyü, kötülük, korkulu bir rüya, kardeşlik, cadı, kahraman, kötü biri, abla” çevresinde yoğunlaştığı görülür. Bu metaforlar gerekçeleri ile birlikte gruplara ayrılarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 7: Öğrencilerin “Kuğular” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metafor Grupları

Grubu	Metafor	Frekans
Olumsuzluk	Kıskançlık (11), kötülük (4), korkulu bir rüya (2), kötü biri (2), kabus (1), ölüm (1)	21
Olağanüstülük	Melek (5), büyü (4), cadı (2), kahraman (2)	13
Olumluluk	Kardeşlik (2), abla (2), anne (1), pamuk (1), arkadaşlık (1), şefkat (1)	8
TOPLAM		42

Tablo 7 incelendiğinde ise metaforların çözümlenerek “olağanüstülük, olumluluk, olumsuzluk” başlıkları altında gruplandırıldığı görülür. Bunların içerisinde en çok metafor “olumsuzluk” grubunda üretilirken bunu sırasıyla “olağanüstülük” ve “olumluluk” grupları izler. Bu dağılıma göre öğrencilerin “Kuğular” metninin konu ve iletisine uygun

metaforlar ürettiği söylenebilir. Öğrencilerin bu gruplarda ürettiği metaforlardan kimilerinin gerekçeleri şöyledir:

Kıskançlık metaforu: çekememezlik (Ö12), kötülük (Ö13) duygusu yaşattığı için;

Melekmetaforu: yardımseverlik (Ö33), kardeş sevgisi (Ö9), mutluluk (Ö28) duygusu yaşattığı için,

Büyümetaforu: korku (Ö1) duygusu yaşattığı için.

Bu grupta yer alan metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin “Kuğular” metninin tonunu dokunaklı ve düşlemsel olarak belirlediği söylenebilir.

Tablo 8: Öğrencilerin “Anne” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Metafor Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Melek	10	25,64
Kol kanat	10	25,64
Sevgili	6	15,38
Güneş	2	5,12
Oyuncak	2	5,12
Çiçek	2	5,12
İyi bir insan	1	2,56
Kardeş	1	2,56
Sevgi	1	2,56
Yürek	1	2,56
Kalp	1	2,56
Oyun arkadaşı	1	2,56
Dost	1	2,56
TOPLAM	39	100

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin “Anne” metninde anlatılan duyguya ilişkin ürettikleri metaforların “melek, kol kanat, sevgili, güneş, oyuncak, çiçek” çevresinde yoğunlaştığı görülür. Bu metaforlar gerekçeleri ile birlikte gruplara ayrılarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 9: Öğrencilerin “Anne” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metafor Grupları

Grubu	Metafor	Frekans
Yakınlık	Kol kanat (10), melek (10), sevgili (6), oyuncak (2), iyi bir insan (1), kardeş (1), oyun arkadaşı (1), dost (1)	32
Lirizm	Güneş (2), çiçek (2), sevgi (1), yürek (1), kalp (1)	7
TOPLAM		39

Tablo 9 incelendiğinde ise metaforların çözümlenerek “yakınlık, lirizm” başlıkları altında gruplandığı görülür. Bunların içerisinde en çok metafor “yakınlık” grubunda üretilirken bunu “lirizm” grubu izler. Bu dağılıma göre öğrencilerin “Anne” metninin konu ve iletilisine uygun metaforlar ürettiği söylenebilir. Öğrencilerin bu gruplarda ürettiği metaforlardan kimilerinin gerekçeleri şöyledir:

Kol kanatmetaforu: sevgi (Ö2), şefkat (Ö21), koruma (Ö24) duygusu yaşattığı için;

Melek metaforu: dünyalara sahip olma (Ö6), merhamet (Ö4) duygusu yaşattığı için,

Sevgilimetaforu: şefkat (Ö17), sevgi (Ö18), mutluluk (Ö25) duygusu yaşattığı için.

Bu grupta yer alan metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin “Kuğular” metninin tonunu esenlikli olarak belirlediği söylenebilir.

Tablo 10: Öğrencilerin “Momo” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Metafor Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Makine	12	29,26
Hırsız	11	26,82
Kahraman	8	19,51
Robot	4	9,75
Su	2	4,87
Dost	1	2,43
Sevgi	1	2,43
Dostluk	1	2,43
Süpermen	1	2,43
TOPLAM	41	100

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin “Momo” metninde anlatılan duyguya ilişkin ürettikleri metaforların “makine, hırsız, kahraman, robot, su” çevresinde yoğunlaştığı görülür. Bu metaforlar gerekçeleri ile birlikte gruplara ayrılarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo11:Öğrencilerin “Momo” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metafor Grupları

Grubu	Metafor	Frekans
Zıtlık	Hırsız (11), kahraman (8)	19
Tek tipleşme	Makine (12), robot (4)	16
Lirizm	Su (2), dost (1), sevgi (1), dostluk (1)	5
İlgisiz metafor	Süpermen (1)	1
TOPLAM		41

Tablo 11 incelendiğinde ise metaforların çözümlenerek “zıtlık, tek tipleşme, lirizm, ilgisiz metafor” başlıkları altında gruplandığı görülür. Bunların içerisinde en çok metafor “zıtlık” grubunda üretilirken bunu sırasıyla “tek tipleşme”, “lirizm” ve “ilgisiz metafor” grupları izler. Bu dağılıma göre öğrencilerin bir metafor dışında “Momo” metninin konu ve iletisine uygun metaforlar ürettiği söylenebilir. Öğrencilerin bu gruplarda ürettiği metaforlardan kimilerinin gerekçeleri şöyledir:

Makinemetaforu: sıkılma (Ö8), bıkkınlık (Ö17) duygusu yaşattığı için;

Hırsızmetaforu: korku (Ö4), zamanın değerini bilememe (Ö10) duygusu yaşattığı için,

Kahramanmetaforu: heyecan (Ö1), mutluluk (Ö9) duygusu yaşattığı için.

Bu grupta yer alan metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin “Momo” metninin tonunu içsel ve esenlikli olarak belirlediği söylenebilir.

Tablo 12: Öğrencilerin “Uzay” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metaforların Yüzde ve Frekans Değerleri

Metafor Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sonsuzluk	7	16,27
Yaşam	6	13,95
Büyük bir boşluk	6	13,95
Ölüm	5	11,62
İnsanlığın yok oluşu	4	9,3
Hayal	4	9,3
Yaşamak	2	4,65
Görünmez bir güzellik	2	4,65
Merak	1	2,32
Görünmez bir su	1	2,32
Sevgi	1	2,32
Çiçek	1	2,32
Eşsizlik	1	2,32
Denge	1	2,32
Boşluk	1	2,32
TOPLAM	43	100

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin “Uzay” metninde anlatılan duyguya ilişkin ürettikleri metaforların “sonsuzluk, yaşam, büyük bir boşluk, ölüm, insanlığın yok oluşu, hayal, yaşamak, görünmez bir güzellik” çevresinde yoğunlaştığı görülür. Bu metaforlar gerekçeleri ile birlikte gruplara ayrılarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 13:Öğrencilerin “Uzay” Metninde Anlatılan Duyguya İlişkin Ürettikleri Metafor Grupları

Grubu	Metafor	Frekans
Belirsizlik	Sonsuzluk (7), büyük bir boşluk (6), hayal (4), görünmez bir güzellik (2), merak (1), görünmez bir su (1), boşluk (1)	22
Yaşam dengesi	Yaşam (6), ölüm (5), insanlığın yok oluşu (4), yaşamak (2), denge (1)	18
Lirizm	Sevgi (1), çiçek (1), eşsizlik (1)	3
TOPLAM		43

Tablo 13 incelendiğinde ise metaforların çözümlenerek “belirsizlik, yaşam dengesi, lirizm” başlıkları altında gruplandığı görülür. Bunların içerisinde en çok metafor “belirsizlik” grubunda üretilirken bunu sırasıyla “yaşam dengesi” ve “lirizm” grupları izler. Bu dağılıma göre öğrencilerin “Uzay” metninin konu ve iletisine uygun metaforlar ürettiği söylenebilir. Öğrencilerin bu gruplarda ürettiği metaforlardan kimilerinin gerekçeleri şöyledir:

Sonsuzluk metaforu: heyecan (Ö1), merak (Ö10), korku (Ö20), şaşkınlık (Ö34) duygusu yaşattığı için;

Yaşam metaforu: değer bilme (Ö38), endişe (Ö24) duygusu yaşattığı için,

Büyük bir boşluk metaforu: uçmak (Ö6), merak (Ö7), üzüntü (Ö8), şaşkınlık (Ö32) duygusu yaşattığı için.

Bu grupta yer alan metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde öğrencilerin “Uzay” metninin tonunu esenlikli ve dramatik olarak belirlediği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin metnin konu ve iletisine uygun metaforlar ürettiği söylenebilir. Bu durum metinlerin öğrenciler tarafından doğru yorumlandığının bir göstergesidir. Ancak öğrencilerin duyguları tanımlama konusunda zorluklar yaşadığı görülmüştür. Duyguları tanımlamanın ya da gerekçelendirmenin kendiliğinden getirdiği zorluklar ile böyle bir uygulamayı ilk kez yaşamaları gibi nedenlerle öğrenciler, metinden duyumsadıkları duyguyu gerekçelendirirken kısa yanıtları yeğlemişlerdir. Yaşanan zorluklara karşın üretilen metaforlar ile gerekçelerde belirtilen duygular birbirini destekler niteliktedir. Çalışmada bu duygulardan yola çıkarak ele alınan metinlerin tonu belirlenmiştir. Metin tonlarının belirlenmesinde metafor gruplarının oldukça etkili olduğu görülür. Altı farklı metnin her öğrencide farklı izlenimler uyandırması olasılığına karşın metin tonu belirlemede benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Metinlerin yorumlanması sonucunda ortaya esenlikli, öğretici, içsel, dokunaklı, düşlemsel ve dramatik metin tonlarının çıktığı görülür. Farklı metin tonlarının, metinlerin yorumlanmasında öğrencilerin türlü duyguları yaşamaları, tanınması ve algılanması bakımından ruhsal bir yan sunduğu ortadadır. Bu ruhsal yanın zihinsel devinime katkı sağlaması da kaçınılmazdır. Amacı duyarlı ve düşünen birey yetiştirmek olan Türkçe öğretimi derslerinde metinlerin tonunu belirlemeye dönük çalışmalar yaptırmanın etkin bir yöntem olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (5. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AMAN, Saima (2007). *Recognizing Emotions in Text*, Master's Thesis, Canada: University of Ottawa. Ottawa-Carleton Institute.
- BALCI, Ali (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, KILIÇ-ÇAKMAK, Ebru, AKGÜN, E. Özcan, KARADENİZ, Şirin ve DEMİREL, Funda (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- GÜNAY, V. Doğan (2013). *Metin Bilgisi Hem Metin Çözümleme Hem De Yaratıcı Yazma* (4. Basım). İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- HYND, R. Cynthia ve CHASE, D. Nancy (1991). “The Relation Between Text Type, Tone, and Written Response”. *Journal of Literacy Research*, 1991, 23: 281, DOI: 10.1080/10862969109547743.
- KOMİSYON. (2013). *İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- SHIVHARE, N. Shiv ve KHETHAWAT, Saritha (2012). “Emotion Detection from Text”. *Computer Science & Information Technology*, 5, 371-377.
- TOPÇUOĞLU-ÜNAL, Fulya ve TEKİN, T. Musa (2013). “Eleştirel Yazmaya İlişkin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metaforik Algıları”. *Turkish Studies*, Volume 8/13, Fall 2013, s. 1595-1606.
- TÜRK DİL KURUMU. (2009). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.